

Pobożność ludowa w perspektywie katolickiej prawowierności

Streszczenie

„Termin «pobożność ludowa» oznacza różne manifestacje kultyczne o charakterze prywatnym lub wspólnotowym, które w ramach wiary chrześcijańskiej są przeważnie wyrażane nie na sposób liturgii, lecz w formach wywodzących się z ducha poszczególnych narodów lub grup społecznych i ich kultury” (*Dyrektorium o pobożności ludowej* z 17 grudnia 2001 r., nr 9). Toteż trzy postulaty nasuwają się pod adresem pobożności ludowej: 1) powinna ona stanowić dopełnienie liturgii, 2) należy się jej jakiś margines wyrozumiałości w stosunku do różnych jej form, nie do końca poprawnych doktrynalnie, 3) zarazem należy roztropnie i cierpliwie dążyć do oczyszczania tych przejawów pobożności ludowej, wobec których wiara reaguje bardziej sprzeciwem niż aprobatą.

Ks. Bogdan FERDEK

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 17–31

Ludowa mariologia w świetle teologicznej krytyki na przykładzie „Drózek NMP” na Górze św. Anny

Streszczenie

Ważnym elementem pobożności ludowej jest pobożność maryjna. Jedną z form tej pobożności są *Dróżki maryjne*, które obejmują po 7 stacji bolesnych, pogrzebowych i chwalebnych. W *Drózkach* obecna jest zarówno mariologia *odgórna*, jak i *oddolna*. Mariologia *odgórna* ukazuje Matkę Pana w świetle czterech dogmatów maryjnych, którymi są Maryja zawsze Dziewica, Boża Rodzicielka, niepokalane poczęcie, wniebowzięcie. Gdy powstawały *Dróżki*, były tylko dwa pierwsze dogmaty. Pobożność ludowa знаła już jednak prawdę o niepokalanym poczęciu i wniebowzięciu, co tylko potwierdza, że jest ona owocem zmysłu wiary wierzących. Mariologia *oddolna* próbuje spojrzeć na Matkę Pana nie z „wysokości” dogmatu, lecz z perspektywy codziennego życia. W tym codziennym życiu Maryja nie miała żadnych przywilejów. Przywileje łaski nie przekładały się na przywileje codziennego życia. W codziennym życiu Maryja kroczyła drogą błogosławieństw, czyli ubóstwa i pokory.

Pobożność ludowa w uroczystości i święta Pańskie. Szanse i zagrożenia

Streszczenie

W artykule omówiono siedem uroczystości i trzy święta Pańskie, które mają związek z pobożnością ludową i znalazły się w *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii* z 2001 roku. Zwrócono uwagę na walory tejsze pobożności i na zagrażające jej niebezpieczeństwa. Pobożność ludowa jest skarbem Kościoła, ponieważ niesie ze sobą sacrum i transcendencję, ułatwia poznanie przymiotów Boga, wpływa na pogłębienie i umocnienie wiary, pomaga w ewangelizowaniu świata, umacnia rodziny i parafie, sprzyja kultywowaniu szlachetnych tradycji, rozwija poczucie piękna i przybliża niebo. Zagrożeniem dla pobożności ludowej może być niewystarczająca znajomość zasad wiary, słaby kontakt z Pismem świętym, szukanie nadzwyczajności i spektakularnych gestów, przesady, zabobony, magia, a także laicyzacja, konsumpcjonizm i zbyttnia koncentracja na folklorze.

Ks. Marek PYC

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 47–57

Pobożność ludowa a *sensus fidei*

Streszczenie

Jednym z klasycznych stwierdzeń Soboru Watykańskiego II, które znajdujemy w Konstytucji o Liturgii, jest zdanie dotyczące roli liturgii w życiu Kościoła, będącej szczytem, do którego zmierza jego działalność, i źródłem, z którego wypływa cała jego moc (KL 10). Sobór przypomina jednak zarazem, że życie duchowe nie ogranicza się do udziału w samej tylko liturgii (KL 12). Dla ubogacenia życia duchowego wiernych usilnie zaleca wypływające z niej i do niej prowadzące nabożeństwa, będące wyrazem pobożności chrześcijańskiego ludu (KL 13). Tematyce pobożności ludowej i jej relacji do liturgii poświęcona została sesja plenarna Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, a jej owocem jest *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii. Zasady i wskazania*, zatwierdzone przez Konferencję Plenarną Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w dniach 26-28 września 2001 roku. W niniejszym artykule zamierzamy dać na nie odpowiedź. Najpierw zwrócimy uwagę na źródło, z którego wypływa zmysł wiary wierzących, jakim jest dany Kościołowi charyzmat nieomylności (p. 1), druga część będzie refleksją nad istotą charyzmatu zmysłu wiary (p. 2), trzecią wreszcie poświęcimy pobożności ludowej i jej relacji do zmysłu wiary (p. 3).

Ks. Jerzy SZYMIK

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 59–80

Kościół w sercu Boga. Wybrane wątki J. Ratzingera/Benedykta XVI eklezjologii *communio*

Streszczenie

Communio jest kluczowym pojęciem, za pomocą którego J. Ratzinger/Benedykt XVI opisuje rzeczywistość Kościoła. Przestrzega jednak czy to przed potocznym, czy nierzadko zideologizowanym, jedynie horyzontalnym interpretowaniem tego terminu w eklezjologii. Pierwszorzędnie odnosi tę kategorię do wewnętrznej rzeczywistości samego Boga – do trynitarnej wspólnoty Osób Bożych oraz do hipostatycznej jedności Boga i człowieka w Osobie Jezusa Chrystusa. Wiąże więc kościelną *communio* z doświadczeniem współuczestnictwa z Jezusem Chrystusem, znajdującego najpełniejszy wyraz w Eucharystii (przystąpieniu do komunii!). To bowiem czyni ludzi dziećmi jednego Ojca i na tej drodze braćmi wobec siebie. Chrześcijańskie braterstwo opiera się na wspólnym „byciu wybranym”, nie zaś na przynależności do stanowionej na ludzkich regułach społeczności. Pierwszeństwo Boga we wspólnocie Kościoła, wyrażane przez modlitwę, adorację, skrucę i przyjęcie przebaczenia jest fundamentem jego wiarygodności, autorytetu, racją jego realnej powszechności i zbawczego posłannictwa.

Ks. Krzysztof GUZOWSKI

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 81–90

Eucharystia a Duch Święty. Zarys ujęcia personalistycznego

Streszczenie

Artykuł Krzysztofa Guzowskiego *Eucharystia a Duch Święty. Szkic ujęcia personalistycznego* jest kolejnym krokiem w dziedzinie rozwoju chrystologii pneumatologicznej. Tak jak odkrycie obecności i działania osoby Ducha Świętego w misji Jezusa (chrystologia pneumatologiczna) pozwoliło na pełniejsze, to jest trynitarnie spojrzenie na dzieło zbawienia, tak ukazanie Ducha Świętego jako kontynuatora dzieła zbawczego Chrystusa, pozwala na zbudowanie personalistycznej koncepcji sakramentu Eucharystii. Autor artykułu zastępuje kategorie rzeczowe i metafizyczne kategoriami relacyjnymi i osobowymi po to, by przybliżyć prawdę o tym, iż Duch Święty nie tylko dokonuje przeistoczenia chleba i wina, ale i osobę chrześcijanina przemienia na wzór osoby Chrystusa, włączając go w komuniję szerszą (trynitarną i eklezjalną), a nie jak wcześniej interpretowano indywidualistycznie, w komuniję z jedną osobą – Chrystusa.

Nauka starożytnego Synodu w Sardyce (343-344) i Filippopolis (343) o synostwie Bożym Jezusa Chrystusa i jej aktualność

Streszczenie

Artykuł pod tytułem „Nauka starożytnego Synodu w Sardyce (343-344) i Filippopolis (343) o synostwie Bożym Jezusa Chrystusa i jej aktualność” ma na celu pogłębienie teologicznego pojęcia synostwa Bożego w odniesieniu do Jezusa Chrystusa i do każdego z nas w świetle starożytnych tekstów Magisterium Kościoła. W ujęciu synodalnym Jezus Chrystus jest „hipostazą Ojca”, co nie oznacza, że jest tożsamy z Ojcem, lecz oznacza Jego odwieczne współistnienie z Ojcem. Słowa Jezusa: „Ojciec większy jest ode Mnie” (J 14,28) wyrażają różnicę osobową w trynitarnym życiu Boga. Syn jest „mniejszy” od Ojca, to znaczy – jest różny od Ojca, czyli imię Syna (*to onoma*) jest różne od imienia (*to onoma*) Ojca. Synostwo Jezusa Chrystusa jest wzorem naszego, przybranego synostwa. Ponieważ Jego synostwo jest synostwem Logosu-Boga, dlatego nasze synostwo jest w istocie „przebóstwieniem”, czyli uczestnictwem w naturze Bożej. Pojęcie synostwa Bożego jest powiązane z pojęciem nowego stworzenia. Wcielony Syn Boży, Jezus Chrystus, jest początkiem nowego stworzenia i jego zasadą.

Bp Andrzej F. DZIUBA

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 103–123

Chrześcijańska koncepcja osoby a zjawisko pornografii

Streszczenie

Świat współczesny przeżywa kryzys moralno-duchowy, zwłaszcza w wizji człowieka. Zostaje zanegowany cały antropologiczny obraz osoby ludzkiej. Ma to bezpośrednie odniesienie do postaw moralnych, poprzez które często naruszona jest osobowa tożsamość człowieka. Ma to także odniesienie do sfery seksualnej. Następuje rozerwanie jedności osoby i seksualności. Jednym z takich zjawisk jest pornografia, która wpisuje się w tzw. „wolną miłość”. Zatem podstawowe zło pornografii tkwi w uprzedmiotowieniu osoby. Dlatego jej ocena teologiczno-moralna jest zdecydowanie negatywna. Tylko dzięki działaniom moralno-wychowawczym możliwe jest przeciwstawienie się takiej postawie, tak przez poszczególne jednostki, jak i całą rodzinę ludzką. Potrzebne jest kształtowanie wrażliwości etyczno-moralnej związanej jednocześnie z działaniami, np. prawnymi czy prewencyjnymi.

Duch Święty jako *Communio* w ujęciu Josepha Ratzingera

Streszczenie

J. Ratzinger koncentruje swoje rozważania na wypowiedziach o Duchu Świętym w dziejach Kościoła i o życiu w Duchu, które znajdują się w tekstach Augustyna z Hippony. Nie analizuje przy tym historycznych dyskusji trynitarnych, lecz podejmuje badania nad istotą Ducha Świętego i Jego Imieniem, które trzeba badać w kontekście „Tego, którego definiujemy jako światłość i miłość”. Ukazuje imię „Duch Święty” jako znak trzeciej osoby Boga w Trójcy Jedynej. W swoich rozważaniach, a jednocześnie w swoim nauczaniu, przedstawia Ducha, który realizuje się jako *ekklesia*, czyli cała wspólnota, skonstruowana według zasady całości (gr. *kath'holicos*), który jest Mocą (gr. *energeia*) wspólnototwórczą oraz jest Osobą i która może nią być nie tylko dzięki pełnej relacji triadycznej. Duch Święty jest wspólnotą Miłości, której kryterium jest „trwanie”, a trwałość jest wskaźnikiem tego, że ta miłość jest prawdziwa, ma charakter ontologiczny. Miłość jest z Boga i Bóg jest miłością i dawcą: daniem i darem. J. Ratzinger zwraca uwagę, że ten Dar jest także darem „chleba”. Mówi o tym modlitwa „Ojciec nasz”. Niezwykle interesujące są rozważania i nauczanie J. Ratzingera na temat miłości, która sama jest prawem, ale cała refleksja Benedykta XVI prowadzi do rozumienia Kościoła jako organizmu instytucjonalnie i personalnie sterowanego przez dynamizm miłości. Miłość bowiem jest dawana z Miłości. Jeżeli tak nie jest, mamy do czynienia z parodią miłości. Taki rodzaj sparodiowanej miłości zabija tego, który ją praktykuje i zabija innych, do których jest skierowana.

Zbigniew KUBACKI SJ

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 135–163

Jezus w oczach innych religii

Streszczenie

W artykule tym autor przedstawia tradycyjne i współczesne spojrzenie na Jezusa przez uczonych żydowskich i muzułmańskich. Tradycyjne żydowskie spojrzenie na Jezusa, wyrosłe na gruncie wzajemnych antagonizmów, ukazywało Go w bardzo niekorzystnym świetle. W ostatnich dziesięciokach lat, podobnie jak zmienia się nastawienie chrześcijaństwa do judaizmu, tak też zmienia się spojrzenie Żydów na chrześcijaństwo i na samego Jezusa. Jezus zaakceptowany jest jako Żyd i już nie jako „fałszywy mesjasz”, ale jako „mesjasz, któremu się nie powiedło”. Nie oznacza to, że nowe spojrzenie podzielane jest przez wszystkie środowiska żydowskie, ani że jest ono jednorodne. Różnorodność poglądów jest znacząca i ciekawa. W oczach Koranu Jezus jest tylko człowiekiem i jako taki jest Bożym posłańcem i prorokiem. Różnice w rozumieniu osoby Jezusa w tradycji chrześcijańskiej i muzułmańskiej dotyczą dwóch podstawowych kwestii. Po pierwsze, muzułmanie – podobnie zresztą jak Żydzi – odrzucają wiarę w bóstwo Jezusa i w konsekwencji wiarę w Boga Trójjedynego. Po drugie, uważają, że Jezus nie został ukrzyżowany. Niektórzy teolodzy muzułmańscy interesują się Nowym Testamentem i widzą w Jezusie postać jedyną w swoim rodzaju, którego tajemnica jest niezgłębiona. Niemniej, także ich interpretacja tożsamości Jezusa zawsze czyniona jest w paradygmacie chrystologii koranicznej.

Promocja godności kobiety w świetle Listu apostołskiego *Mulieris dignitatem* Jana Pawła II

Streszczenie

Artykuł dotyczy godności kobiety w ujęciu Listu apostołskiego *Mulieris dignitatem* Jana Pawła II, w którym podkreślone zostają: godność, geniusz i powołanie kobiety. Już biblijne opisy stworzenia człowieka wskazują na godność kobiety równą godności mężczyzny. Jednak przez grzech dochodzi do rozbicia pierwotnego porządku i sytuacja kobiety ulega zmianie. Godność kobiety potwierdza jednak sam Jezus Chrystus i w tajemnicy Odkupienia odnawia to, co zostało zniszczone na skutek grzechu. W tę rzeczywistość jest włączona Maryja i Ona stanowi najpełniejszy wyraz godności i powołania kobiety. Każda kobieta może odkryć swoją godność, co ma związek z bezinteresownym darem dla drugich, realizowanym w macierzyństwie lub dziewictwie.

Człowiek jako osoba w filozoficzno-teologicznej myśli Christosa Yannarasa

Streszczenie

Misterium osoby ludzkiej od wielu lat fascynuje Christosa Yannarasa. Ten wybitny grecki filozof i teolog w swych badaniach naukowych łączy dawną i współczesną antropologię filozoficzną z antropologią patrystyczną, aby ukazać wyjątkowy i ponadczasowy wkład chrześcijaństwa w tworzenie cywilizacji europejskiej. Niniejszy artykuł stanowi próbę syntezy wybranych antropologicznych poglądów Yannarasa, które mają zasadnicze znaczenie w poszukiwaniu przyczyn aktualnego światowego kryzysu cywilizacyjnego. W jego pierwszej części są przedstawione powody kryzysu antropologicznego. Główną jego przyczyną jest zredukowanie człowieka do jednostki. W kolejnych dwóch częściach omówione są dwa zasadnicze pojęcia dla rozumienia osoby, a mianowicie: *hypostasis* i *prosopon*. W ostatniej części podjęty został problem relacji osoby do natury, ze wskazaniem, iż osoba transcenduje naturę poprzez swą ekstatyczną odmiennność. W tezie końcowej autor konstatuje, iż problematyka antropologiczna stanowi najważniejszą dziedzinę teologiczną w dialogu ze współczesnym światem.

Kryteria przyjęcia i przygotowanie kandydatów do stanu duchownego na podstawie *Dokumentów synodów* w latach 306-495

Streszczenie

Artykuł zatytułowany: *Kryteria przyjęcia i przygotowanie kandydatów do stanu duchownego na podstawie Dokumentów synodów w latach 306–495* podejmuje zagadnienie nie opracowane dotąd naukowo. Źródłem podstawowym są kolejne trzy tomy serii wydawniczej *Acta synodalia* w latach 50-504. W tym czasie odbyło się kilkadziesiąt synodów na Wschodzie i Zachodzie, które wśród wielu kwestii zajmowały się tematyką stanu duchownego. Artykuł składa się z trzech punktów. W pierwszym ukazano rys historyczny przygotowania kandydatów *ad clerum* w okresie antycznym. Kolejny punkt został poświęcony nauczaniu synodów na temat kryteriów przyjęcia i formacji do kolejnych stopni święceń na podstawie *Acta synodalia*. Prawa synodalne świadczą o coraz większym znaczeniu odpowiedzialności biskupa i wspólnoty wiernych za kandydatów do święceń. Ukazują również stawiane im wymogi w odniesieniu do moralności i poziomu intelektualnego. Szczególnie na przełomie IV/V wieku synody coraz częściej podkreślają znaczenie formacji intelektualnej przyszłych duchownych. W ostatnim trzecim punkcie przedstawiono dokument *Dawne statuty Kościoła*, w którym znajdują się zasady ustanawiania duchownych oraz wyjaśnienie obrzędów liturgicznych kolejnych stopni święceń. W ramach artykułu przedstawiono proces kształtowania się prawa kościelnego w kwestii kryteriów przyjęcia w szeregach duchowieństwa i formacji kleru.

Zmagania z Bogiem według Sartre'a

Streszczenie

Niniejszy artykuł podejmuje problem Boga w życiu człowieka i świata w oparciu o myśl filozoficzną Sartre'a. W tym, co przeszłe, i w tym, co przyszłe, wyłania się koncepcja o śmierci Boga. Autor zainspirowany myślą Sartre'a pokazuje, że w absurdzie o „śmierci Boga” jest sedno prezentowanego zagadnienia, które stara się gruntowniej przemyśleć. Sponuje, że samo filozoficzne mnożenie dowodów na istnienie Boga nie rozwiązuje problemu Boga, gdyż filozofia nie ma monopolu takiej samowystarczalności. Zaś owo pozbycie się Boga i Jego odrzucenie było dla wielu filozofów dowodem jakiejś wewnętrznej siły człowieka, dowodem zdolności do życia bez Boga. W historii dziejów ludzkiej egzystencji znajdują się publicyści, którzy uważają, że sprawa Sartre'a została nawet definitywnie rozwiązana. W praktyce jednak okazuje się, że zmierzamy nie tyle do finalnego rezultatu, ile raczej do miejsca startowego, od którego wszystko się rozpoczyna. Dopiero wobec takich określeń jak: subiektywizm, indywidualizm, nihilizm, ateizm rodzi się i zaczyna od nowa nawracające nieustannie do źródła własnego niepokoju myślenie wokół tych określeń, jeśli wejdzie się w ich wymiar gatunkowy. Kursuje wtedy wrażliwość filozoficzna naszego czasu, inspirując naszą inteligencję do pochwylenia znaków czasu, w którym przyszło nam żyć.

Wiara w pismach filozoficzno-teologicznych Tomáša Halíka

Streszczenie

Tomáš Halík jest jednym z najciekawszych współczesnych myślicieli filozoficzno-teologicznych. Wiara jest tym zagadnieniem, któremu poświęca on bardzo dużo miejsca. W proponowanym tekście Maciej Manikowski próbuje przeanalizować główne tropy jego myślenia o wierze. Czyni to w kilku odsłonach. Najpierw zestawia wiarę i religię oraz wiarę i wiedzę, ukazując, że nie jest ona ani tym, ani tym. Czym zatem jest wiara? Jest zaufaniem, zawierzeniem, odpowiedzią na zawezwanie, jest wędrowaniem ku niewiadomemu, jest relacją między Bogiem i człowiekiem, która funduje relację między człowiekiem a człowiekiem. Znakomitym przykładem takiej właśnie wiary jest postępowanie Abrahama, ale również mitologicznego Odyseusza. Analizy Macieja Manikowskiego opierają się o teksty bardziej popularne, niż ściśle naukowe, a w swych rozważaniach próbuje on zestawiać myśl Tomáša Halíka z myślą kard. Josepha Ratzingera i ks. Józefa Tischnera.

**Misyjna odpowiedzialność parafii w świetle encykliki
Redemptoris missio Jana Pawła II**

Streszczenie

Encyklika Jana Pawła II *Redemptoris missio*, ogłoszona w dniu 7 grudnia 1990 roku, a więc w 25. rocznicę soborowego dekretu *Ad gentes* o misyjnej działalności Kościoła, miała na celu mobilizację całej kościelnej wspólnoty *do odnowy misyjnego zaangażowania*. W oparciu o treść papieskiego dokumentu autor analizuje pasterską działalność w skali parafialnej w aspekcie zleconego całemu Kościołowi mandatu misyjnego. W życiu parafii bowiem Kościół powszechny znajduje *swój najbardziej bezpośredni i widzialny wyraz*. W pierwszej części artykułu – odpowiednio do merytorycznej zawartości encykliki *Redemptoris missio* – są przeanalizowane dwie nader istotne racje uzasadniające misyjne oblicze parafii. Pierwszą z nich można by nazwać eklezjologiczną, ponieważ odwołuje się ona do misyjnej natury Kościoła powszechnego, którego elementarną częścią stanowi wspólnota parafialna. Druga racja ma sens kairologiczny, bo wyrasta ze zrozumienia potrzeby odczytywania znaków czasu i wyjaśniania ich w świetle Ewangelii (por. GS 4). W takim kontekście misyjna służba parafii ukazuje się jako logiczna konsekwencja prawidłowo rozumianej duszpasterskiej działalności. Jeśli weźmiemy w rachubę dotychczasowy – marginalny i okazjonalny – charakter zaangażowania misyjnego parafialnego duszpasterstwa, nietrudno zrozumieć konieczność nad wyraz radykalnej korektury zarówno jego koncepcji, jak i jego funkcjonowania. Powinno to znaleźć wyraz w kształtowaniu odpowiedzialności misyjnej w ramach podstawowych form parafialnej aktywności religijnej nakierowanej na pogłębienie chrześcijańskiej świadomości i duchowości wiernych. Całokształt problematyki z tym postulatem związanej prezentuje druga część tego opracowania. W trzeciej części natomiast są przedstawione konkretne formy duchowej i materialnej pomocy parafii na rzecz misji, ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności za budzenie i rozwój powołań misyjnych.

Ks. Marian ANTONIEWICZ

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 301–310

Rozumienie historii w perspektywie retrospekcji protologicznej

Streszczenie

Artykuł stanowi próbę przedstawienia rozumienia historii w perspektywie retrospekcji protologicznej. Prezentacja tego zagadnienia została ukazana w czterech punktach podejmujących analizę kluczowych elementów prehistorii biblijnej: 1) Adam – protologiczna zasada interpretacji wszechhistorii, 2) Kain i Abel – nurt historii i antyhistorii, 3) potop – rozwój antyhistorii i znak profetyczny i 4) wieża Babel – dialektyka historii i antyhistorii.

Ks. Paweł KIEJKOWSKI

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 311–322

„Misterium oblicza” w teologii Oliviera Clémenta

Streszczenie

Olivier Clément (1921-2009) należy do najwybitniejszych i najbardziej oryginalnych współczesnych teologów prawosławnych. W swoich teologicznych poszukiwaniach często stawiał pytanie o tajemnicę i egzystencję człowieka w kontekście współczesności. Do centralnych tematów antropologicznych należą: człowiek jako osoba, człowiek w komunii, człowiek w relacji do kosmosu, miłość, eros, ciało, tajemnica cierpienia i śmierci. Ludzkie oblicze jest jednym z tematów kluczowych pozwalających zebrać wielość wątków antropologicznych. Bóg w Chrystusie posiada oblicze. I jako taki przywraca prawdziwe oblicze człowiekowi. W ludzkiej twarzy cały świat otrzymuje swoje oblicze.

Ks. Tomasz NAWRACAŁA

Studia Gnesnensia
Tom XXVII (2013) 323–338

Co mam czynić, aby osiągnąć zbawienie? Znaczenie ergon w Nowym Testamencie

Streszczenie

Wszystko, co człowiek podejmuje w trakcie swego życia, jest działaniem określającym i wyrażającym jego istotę. Czyny, które człowiek podejmuje, odnoszą się nie tylko do przeszłości, lecz również do przyszłości. Każde ludzkie działanie staje się w pełni ludzkim, jeśli oparte jest na miłości. Kiedy zaś tej miłości brakuje, pojawia się zło. Autor księgi Apokalipsy, idąc za tradycją Starego Testamentu, mówi o odpłacie za dobre czyny dokonane przez świętych. Niniejszy artykuł próbuje odpowiedzieć na pytanie, jakie czyny mogą doczekać się odpłaty ze strony Boga.

Sztuka religijna Albrechta Dürera

Streszczenie

Albrecht Dürer jako pierwszy z niemieckich artystów połączył w swej sztuce element gotycki z renesansowym. W jego twórczości ważne i obszerne miejsce zajmuje tematyka religijna: przeważa w niej tematyka biblijna i hagiograficzna. Obrazy i ryciny tego norymberskiego artysty, jednego z najwybitniejszych przedstawicieli sztuki niemieckiej, obfitują często w bogatą, teologiczną symbolikę. Mimo iż Dürer malował oraz zajmował się teorią sztuki i piękna, jego geniusz najwspanialej i najbardziej ujawnił się w grafice: drzeworytnictwie i miedziorytnictwie. Ten prekursor odrodzenia w Niemczech, mimo iż zachwycił się dziełami sztuki włoskiego renesansu, to nie wprowadził do swej twórczości włoskiego laicyzmu i jednocześnie nie porzucił transcendencji.